



Menukaart Liefdevolle relaties en weerbaarheid

Aanbod-overzicht regio
Gelderland-Midden voor praktijkonderwijs
en voorgezet (speciaal) onderwijs
september 2021

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Menu 1: Beleid en regelgeving	5
Menu 2: Educatie	7
Menu 3: Signalering en advies	32
Menu 4: Schoolomgeving	36
Meer informatie	38
Contactgegevens	43



Voorwoord

Zoals u wellicht weet staat sinds december 2012 “seksualiteit en seksuele diversiteit” vermeld in de kerndoelen van het voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs . Daarnaast is in juni de wetwijziging voor de burgerschapsopdracht aangenomen. Vanaf nu is expliciet in de wet vastgelegd dat alle scholen kennis en respect moeten bijbrengen voor onder andere verschillen in geslacht en seksuele gerichtheid. De overheid onderschrijft daarmee dat aandacht in het onderwijs voor seksualiteit en seksuele diversiteit van groot belang is voor seksuele weerbaarheid en seksuele gezondheid van leerlingen, een veilig schoolklimaat en tolerantie en respect voor homoseksualiteit, biseksualiteit en genderidentiteit.

De afgelopen 5 jaar hebben Rutgers, Fiom en Soa Aids Nederland gewerkt aan versterking van de preventie van onbedoelde tienerzwangerschappen en keuzehulp. Dit heeft, onder andere, een overzicht opgeleverd van de huidige beschikbare tools, producten en trainingen voor professionals, waaronder het onderwijs. Daarnaast is voor het laatste jaar (2021) mogelijk om extra ondersteuning aan te vragen via de stimuleringsregeling gezonde relaties & seksualiteit. Scholen kunnen hier een aanvraag voor doen. Wanneer toegewezen, krijgt de school ondersteuning van de GGD, een training over dit thema binnen de gezonde school en financiële ondersteuning voor bijvoorbeeld de aanschaf van lesmateriaal of theaterproducties.

Voor een seksueel gezonde ontwikkeling van leerlingen op uw school is het belangrijk om activiteiten op meerdere niveaus uit te voeren en deze structureel op te nemen in het schoolbeleid. U kunt met collega's gezamenlijke waarden en normen benoemen en algemene doelen formuleren voor seksuele vorming van de leerlingen op uw school. Dit geeft uw team kaders om les te geven en de leerlingen te begeleiden naar hun diploma.

Gezonde school

Schoollocaties die structureel aan gezondheid werken kunnen het vignet Gezonde School aanvragen en zich profileren als Gezonde School. Daarmee laat u aan leerlingen, docenten, ouders en anderen zien dat u gezondheid op uw school belangrijk vindt. Bovendien verbindt u met het vignet losse activiteiten in een planmatige en structurele aanpak. 'Relaties en Seksualiteit' is één van de themavignetten. Voor meer informatie zie: www.gezondeschool.nl.

Hoe geeft u als school seksuele gezondheid een plek in uw organisatie? Via deze menukaart bieden wij u concrete handvaten om naar eigen inzicht invulling te geven aan de kerndoelen. Deze menukaart bundelt het landelijke en lokale aanbod rondom de thema's 'liefdevolle relaties en weerbaarheid' voor het praktijkonderwijs (PRO), voortgezet onderwijs, en voortgezet speciaal onderwijs (VSO). De menukaart dient als handreiking waarmee u activiteiten kunt opzetten die passen bij de visie en identiteit van uw school.

Deze menukaart geeft het aanbod weer op vier niveaus:

1. Beleid en regelgeving
2. Educatie
3. Signalering en begeleiding
4. Veilige schoolomgeving

Vragen/aanvullingen

Deze menukaart toont het huidige aanbod. Heeft u aanvullingen, vragen of opmerkingen over de menukaart?

Dan kunt u mailen naar soasense@vggm.nl.

Menu 1: Beleid en regelgeving

Om structureel aandacht te besteden aan relationele en seksuele vorming zijn het beleid en de regelgeving op uw onderwijsinstelling belangrijke voorwaarden. Waar staat u als school voor? Heeft uw team voldoende handvaten om deze visie tot uiting te laten komen in hun werk? Zijn er duidelijke gedragsregels? En worden deze ook daadwerkelijk gehandhaafd? U kunt dit vastleggen in het schoolbeleid en bijvoorbeeld een anti-pestprotocol. Hierdoor voelt het team zich ondersteund en kan bijvoorbeeld discriminatie van homoseksuele jongeren en docenten worden tegengegaan.

Met onderstaand aanbod kunt u invulling geven aan uw eigen schoolbeleid over relationele en seksuele vorming.

Adviesgesprek Liefdevolle Relaties en Weerbaarheid	
Bent u benieuwd hoe u op uw onderwijsinstelling aandacht kunt besteden aan de thema's 'Liefdevolle relaties en weerbaarheid'? In een adviesgesprek kan gezamenlijk worden gekeken welke programma's en mogelijkheden passen bij de visie, identiteit en capaciteit van uw onderwijsinstelling.	
Uitgever	GGD Gelderland-Midden
Kosten	Gratis
Contact	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, e-mail: soasense@vggm.nl

Seksualiteit en seksuele diversiteit in de kerndoelen, een leerplanvoorstel en voorbeeldlesmateriaal	
In december 2012 zijn kerndoel 43 voor de onderbouw vo en kerndoel 53 voor so gewijzigd. Aan de formulering van de kerndoelen is toegevoegd "en leert respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit". Deze publicatie wil voor leraren inzichtelijk maken hoe zij invulling kunnen geven aan deze aspecten en op welke manieren de kerndoelen gerealiseerd kunnen worden. Het leerplankader ook te vinden op de website https://slo.nl/thema/meer/gezonde-leefstijl/doelgroepen-thema/relaties/	
Uitgever	SLO
Kosten en aanvragen	Gratis te downloaden. Zie: https://www.rutgers.nl/sites/rutgersnl/files/PDF/seksualiteit-en-seksuele-diversiteit-in-de-kerndoelen.pdf

Beleid en regelgeving

Richtlijn seksuele en relationele vorming: Visie, doelen en uitgangspunten	
Deze brochure biedt een kader voor iedereen die jongeren wil ondersteunen bij een gezonde seksuele ontwikkeling. De brochure geeft een visie op seksuele en relationele vorming. Daarnaast laat een matrix zien wat jongeren per ontwikkelingsfase moeten weten op het gebied van seksualiteit. De informatie uit deze brochure staat ook op de website: www.seksuelevorming.nl/visie-en-beleid. Hier vindt u o.a. stappenplannen, tips en links.	
Uitgever	Rutgers
Kosten	€ 9,00. Pdf-versie gratis te downloaden. Zie: http://shop.rutgers.nl/webwinkel/richtlijn-seksuele-en-relationele-vorming/110081&page=
Te leen	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, e-mail: soasense@vggm.nl

Leerlijnen Seksuele Vorming voor het Speciaal Onderwijs ZML en het Voortgezet Speciaal Onderwijs	
Binnen het project van Kwetsbaar naar Weerbaar hebben de CED-Groep en Rutgers leerlijnen Seksuele Vorming voor het SO ZML en het VSO (uitstroombestemmingen Dagbesteding en Arbeidsgericht) ontwikkeld. Zij hebben een online overzicht gemaakt van de bestaande methodieken en materialen die gebruikt kunnen worden in het VSO, met daarbij aandachtspunten per beperking. Ook is binnen dit project literatuuronderzoek gedaan naar de specifieke aandachtspunten voor kinderen met een visuele beperking, een auditieve beperking, een lichamelijke beperking, autisme en ADHD. Voor ouders is er een brochure over seksuele opvoeding van kinderen met een beperking, waarin de laatste wetenschappelijke inzichten zijn verwerkt.	
Uitgever	CED-Groep en Rutgers
Kosten en aanvragen	Gratis te downloaden. Zie https://www.seksuelevorming.nl/onderwijs-soort/voortgezet-speciaal-onderwijs/leerlijn-seksuele-vorming

Menu 2: Educatie

Dit menu geeft een overzicht van materialen en lespakketten die u kunnen ondersteunen bij het lesgeven over de thema's 'liefdevolle relaties en weerbaarheid'. Veel materiaal is gratis online beschikbaar. Andere lespakketten zijn gratis te leen bij GGD Gelderland-Midden. Wilt u structureel met het thema aan de slag, dan kunt u deze lespakketten als school ook aanschaffen.

Het aanbod is onderverdeeld in

- Overzichten van diverse lessuggesties
- Lesprogramma's en lespakketten
- Aanvullende materialen
- Gastlessen/workshops voor studenten
- Voorstellingen voor studenten
- Trainingen en workshops voor docenten

Ook kunt u zoeken op onderstaande thema's:

- Liefde & relaties
- Seksuele diversiteit
- Grenzen & weerbaarheid
- Veilig vrijen & anticonceptie
- Internet & sociale media
- Hygiëne & het lichaam

Contact

Er is een zeer groot en breed aanbod aan lesmaterialen. GGD Gelderland-Midden adviseert u graag bij uw keuze uit dit aanbod, zodat het lesmateriaal aansluit bij uw doelgroep en de doelen die u wenst te bereiken. Ook kunnen we u uitleg en tips geven bij het gebruik van de beschreven materialen.

U kunt hiervoor contact met ons opnemen via 088-355 53 32 of soasense@vggm.nl.

Deze advisering over lesmaterialen door de GGD is gratis.

Lesprogramma's en lespakketten

Overzichten van diverse lessuggesties	
Lessuggesties seksualiteit Op www.seksuelevorming.nl vindt u achtergrondinformatie en lesmaterialen voor seksuele vorming in het onderwijs, pabo en docentenopleidingen.	
Uitgever	Rutgers
Geschikt voor	Alle niveaus
Thema's	Alle thema's

Lessuggesties seksuele diversiteit Op www.gayandschool.nl/thema/lesgeven-hoe-dan vindt u verschillende lessuggesties en bijbehorende materialen beschikbaar om het thema seksuele diversiteit te verwerken in verschillende vakken.	
Uitgever	Gay&School
Geschikt voor	Alle niveaus
Thema's	Seksuele diversiteit

Lesprogramma's en lespakketten	
Lespakket: Lang Leve de Liefde voor MBO Een database met kant-en-klare lessen over liefde, relaties en seksualiteit, geschikt voor alle leerniveaus in het MBO. Alle lessen zijn afzonderlijk te gebruiken, zodat u kunt inspelen op de actualiteit of de specifieke behoefte van een klas. Ook worden er suggesties gegeven voor workshops, bijvoorbeeld voor gebruik in een themaweek.	
Uitgever	Soa Aids Nederland & Rutgers. Zie: https://langlevedeliefde.nl/docenten/mbo
Geschikt voor	Alle niveaus
Thema's	Liefde & relaties Veilig vrijen & anticonceptie Grenzen & weerbaarheid Seksuele diversiteit Internet & sociale media
Kosten	Gratis te downloaden. Op de website kunt u lessen selecteren en bijbehorende lesbrieven, Powerpoints, toetsuggesties, filmpjes of hand-outs gratis downloaden. Er zijn aparte lessen gemaakt voor de entreeopleidingen.
Tijdsduur	Variërend

Lesprogramma's en lespakketten

Lang Leve de Liefde - basislessen	
Een pakket voor zes bijeenkomsten over relaties en seksualiteit, behandelt zowel de biologische als de psychosociale aspecten. Dit pakket bestaat uit een handleiding, jongerenmagazines en een DVD. Er is een versie voor vmbo, havo, vwo & voor praktijkonderwijs en vmbo bb.	
Uitgever	Soa Aids Nederland & Rutgers. Aanvragen via: www.langlevedeliefde.nl .
Geschikt voor	Specifiek voor 2e klas: PRO, Vmbo, Havo, Vwo
Thema's	Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie Internet & sociale media
Kosten	Docentenhandleiding gratis, jongerenmagazine €1,45, DVD € 18,15, vragenbox € 7,20, condooms (100st) €18,15
Tijdsduur	6 lesuren
Erkenningsniveau	Goed onderbouwd
Te leen	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, e-mail: soasense@vggm.nl

Lang Leve de Liefde – aanvullende modules	
Jij en de Media: 2 bijeenkomsten over invloed media op zelfbeeld en normen en waarden rondom seksualiteit. (erkenningsniveau: goed onderbouwd) Wensen & Grenzen: 2 bijeenkomsten over seksuele weerbaarheid (versies voor bovenbouw/onderbouw en jongens/meisjes). Seksuele diversiteit: 1 bijeenkomst over seksuele diversiteit. (erkenningsniveau: goed onderbouwd) Soa-practicum: 2 bijeenkomsten over de (gevaaren van) verspreiding van soa (onderbouw). Toolkit sexting: een docentenhandleiding, twee films en twee lessen over online veiligheid. Bovenbouw: herhalingsmodule voor in de bovenbouw bestaande uit zes lessen	
Uitgever	Soa Aids Nederland & Rutgers. Aanvragen via: www.langlevedeliefde.nl
Geschikt voor	VSO, PRO, Vmbo, Havo, Vwo
Thema's	Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie Internet & sociale media
Kosten	Variërend
Tijdsduur	Variërend
Erkenningsniveau	Goed onderbouwd

Lesprogramma's en lespakketten

Lang Leve de Liefde - VSO	
Digitaal lespakket seksuele vorming voor leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs. Het bestaat uit een docentenhandleiding, leerlingenmagazine, digitale lesomgeving, werkbladen en films.	
Uitgever	Soa Aids Nederland & Rutgers. Aanvragen via: www.langlevedeliefde.nl
Geschikt voor	VSO
Thema's	Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie Internet & sociale media
Kosten	€ 1,50
Tijdsduur	Variërend
Erkenningsniveau	Goed onderbouwd

Kriebels in je buik - SO	
Een digitale lesmethode seksuele en relationele vorming. Deze lesmethode sluit aan bij de leerlijn seksuele vorming voor het SO ZML	
Uitgever	Rutgers. Aanvragen via: www.kriebelsinjebuikso.nl
Geschikt voor	SO.
Thema's	Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie Internet & sociale media
Kosten	Eenmalig €199,00. Na het eerste jaar €50,00 per jaar
Tijdsduur	Variërend
Erkenningsniveau	Goed onderbouwd

Lesprogramma's en lespakketten

Het E-Lespakket: Online... weet wat je doet !

Helpwanted.nl heeft voor docenten een digitaal lespakket ontwikkeld (ook geschikt voor digiboard) over de seksuele risico's die jongeren op internet kunnen lopen. Het E-lespakket bestaat uit drie losse lessen over grooming, sexting en sextortion. Iedere les behandelt één thema d.m.v. een interactieve video, een aantal opdrachten en tips voor de studenten.

Uitgever	Help Wanted. Bestellen via: https://www.helpwanted.nl/lespakket
Geschikt voor	Alle niveaus, eerste jaar
Thema's	Grenzen & weerbaarheid Internet & sociale media
Kosten	Gratis
Tijdsduur	1 tot 3 lessen

Lesprogramma: Homo in de klas

Een lesprogramma gericht op het bespreekbaar maken van homoseksualiteit op protestants-christelijke scholen. Bestaande uit 2 lessen en een gastles.

Uitgever	Homo in de klas. Aanvragen via: www.homoindeklas.nl
Geschikt voor	Specifiek voor onderbouw: Vmbo, Havo, Vwo
Thema's	Seksuele diversiteit
Kosten	€25,00 per jaar voor de nieuwste versies van de lesbrieven en docentenhandleidingen digitaal. Gastles: €45.00.
Tijdsduur	3 lessen

Lespakket: Je Lijf, Je Lief!

Het lespakket ondersteunt jongeren in het beter herkennen en respecteren van de eigen grenzen en die van anderen op het gebied van seksualiteit. De aanpak bestaat uit vijf lessen waarin jongeren aan de hand van beeldmateriaal met elkaar in gesprek gaan.

Uitgever	MOVISIE. Aanvragen via: www.seksuelevorming.nl/producten/je-lijf-je-lief
Geschikt voor	Niveau 1
Thema's	Grenzen & weerbaarheid
Kosten	DVD: € 10,00 te bestellen Lesmaterialen: gratis te downloaden
Tijdsduur	5 lessen
Te leen	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl
Erkenningsniveau	Goed onderbouwd

Lesprogramma's en lespakketten

Voorlichtingspakket: Lief, Lijf & Leven	
Een voorlichtingspakket voor jongeren in het speciaal onderwijs. De box bestaat uit 5 DVD's en een handleiding voor begeleiders / docenten. Alle facetten van de seksuele ontwikkeling worden belicht.	
Uitgever	KLOS TV. Aanvragen via: www.klosmedia.nl/product/lief-lijf-leven-app/
Geschikt voor	VSO, PRO, jongeren met een verstandelijke beperking
Thema's	Liefde & relaties Veilig vrijen & anticonceptie Grenzen & weerbaarheid Internet & sociale media
Kosten	Box (in app) €149,- te bestellen.
Tijdsduur	5 lessen
Te leen	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl

Hallo ik	
Deze training biedt verschillende werkvormen over thema's als lichaam, gevoel en vriendschap. Doel is te leren kennen wie je bent, wat je wilt en wat je kan. Met name gericht op het ja- en het nee- gevoel.	
Uitgever	Kentalis: expertise & innovatie. Aanvragen via: www.kennispleingehandicaptensector.nl/docs/KNP/verbinding/pdf/Seksualiteit/Methodiek%20Hallo%20Ik.pdf
Geschikt voor	Jongeren met een verstandelijke beperking
Thema's	Lichaam Liefde & relaties Gevoelens
Tijdsduur	Variërend
Kosten	Trainershandleiding €30,00, educatiebox €250,00.

Jongens	
Lespakket gericht op het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Jongens stellen zelf normen aan normaal seksueel gedrag.	
Uitgever	Centrum 16-22. Aanvragen via: https://www.centrum1622.nl/thema/seksuele-en-relatieve-vorming/project/jongens/
Geschikt voor	Jongens 13-14 jaar
Thema's	Liefde & relaties Seksualiteit Man-zijn & meisjes Grenzen en weerbaarheid
Kosten	€150,00.
Tijdsduur	5 bijeenkomsten van 50 - 100 minuten

Lesprogramma's en lespakketten

Toolbox Jong Vader	
De toolbox bestaat uit 2 lessen. Het ondersteund om het gesprek aan te gaan met jong volwassen jongens over vaderschap, zodat zij een weloverwogen keuze kunnen maken. Er is aandacht voor de eigen opvoeding en cultuur en de invloed daarvan op vaderschap. De tweede les is gericht op preventie van te jong vaderschap.	
Uitgever	Centrum 16-22. Bestellen via: https://www.centrum1622.nl/thema/seksuele-en-relatieve-vorming/project/jong-vader/
Geschikt voor	Jongens 16-20 jaar
Thema's	Liefde & relaties Vaderschap Veilig vrijen & anticonceptie
Kosten	€60,00
Tijdsduur	2 bijeenkomsten van 50 - 100 minuten
Erkenningsniveau	Goed onderbouwd

Welkom op school	
Mentormethode speciaal ontwikkeld voor nieuwkomers. Relatieve en seksuele vorming is onderdeel van deze lesmethode. Er is aandacht voor achtergrond, cultuur en verschillende met het land van herkomst.	
Uitgever	Pharos. Bestellen en gratis te downloaden via: www.pharos.nl/kennisbank/welkom-op-school-docentenboek/
Geschikt voor	ISK scholen. Nieuwkomers op het VO
Thema's	Liefde & Relaties Puberteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie
Kosten	Docentenboek €20,00, werkboek leerlingen €5,00. Online gratis te downloaden.
Te leen	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl

Lesprogramma's en lespakketten

Ik ben van mij	
Voor het onderwijs is een lessenserie ontwikkeld in het kader van de interventie 'Ik ben van mij'. In deze lessenserie maken leerlingen kennis met de 6 seksregels (gebaseerd op het vlaggensysteem) en de invloed van stereotypering en dubbele moraal. Docenten kunnen een e-learning volgen om kennis te maken met het de interventie. De gehele interventie bestaat uit 3 onderdelen: educatie, activatie, mobilisatie en is ook door de school (eventueel met ander partijen samen) uit te voeren.	
Uitgever	Movisie. Bestellen via: www.ikbenvanmij.nl
Geschikt voor	V(S)O, MBO
Thema's	Liefde & Relaties Grenzen & weerbaarheid Stereotypering
Kosten	Gratis
Tijdsduur	4 lessen van 50 minuten

Wat doe jij... Wensen & grenzen in de liefde	
Jongeren volgen vier tot zes lessen op school over (onbedoelde) zwangerschap, relaties en grenzen van jezelf en de ander en een integratie les. De lesmethode bevat verschillende werkvormen, zoals presentaties, filmpjes met ervaringsverhalen en/of animaties, gespreksvormen, spelvormen en psychofysieke oefeningen gericht op het vergroten van kennis en het aanleren van vaardigheden. We passen de lessen aan naar het niveau en leeftijd van de leerlingen en maken gebruik van gastdocenten.	
Uitgever	Siriz. Bestellen via: www.siriz.nl/preventie en preventie@siriz.nl
Geschikt voor	PRO, V(S)O, MBO
Thema's	Liefde & relaties (onbedoelde) zwangerschap Veilig vrijen & anticonceptie Grenzen & weerbaarheid
Kosten	Aan deze interventie zijn kosten verbonden, mail hiervoor naar preventie@siriz.nl
Tijdsduur	4 tot 6 lessen van 1 lesuur
Erkenningsniveau	Goed onderbouwd

Aanvullende lesmaterialen

Lovegame Can You Fix it	
In deze films loopt het fout via de lovers. Jongeren kunnen ingrijpen door op de 'fix-it knop'te drukken. Hiermee veranderen ze de afloop van het verhaal.	
Geschikt voor	PRO, Vmbo, Havo, Vwo
Thema's	Liefde & relaties Veilig vrijen & anticonceptie Grenzen & weerbaarheid Seksuele diversiteit Internet & sociale media Vaderschap & moederschap
Kosten	Gratis, zie https://canyoufixit.sense.info/#/app/front-page
Erkenningsniveau	Goed onderbouwd

Interactieve online quizen op diverse thema's: Kahoot!	
Leuke online quizen gemaakt door de GGD over diverse thema's. Studenten doen individueel of in groepjes mee via hun smartphone. Met docentenhandleiding voor gebruik van Kahoot en uitleg bij de goede antwoorden.	
Uitgever	GGD Gelderland-Midden. Zie: https://professionals.ggdgm.nl/voor-professionals/advies-training-en-voorlichting
Geschikt voor	VSO, PRO, Vmbo, Havo, Vwo
Thema's	Liefde & relaties Veilig vrijen & anticonceptie Grenzen & weerbaarheid Seksuele diversiteit Internet & sociale media
Kosten	Gratis

De anticonceptiekoffer	
De anticonceptiekoffer bevat alle in Nederland verkrijgbare anticonceptiemiddelen, een zwangerschapstest en een penismodel voor condoomdemonstraties. Er zit tevens een handleiding bij voor het geven van een les of individuele counseling.	
Uitgever	GGD Gelderland-Midden. Zie: https://professionals.ggdgm.nl/voor-professionals/advies-training-en-voorlichting
Geschikt voor	VSO, PRO, Vmbo, Havo, Vwo
Thema's	Liefde & relaties Veilig vrijen & anticonceptie Grenzen & weerbaarheid Seksuele diversiteit Internet & sociale media
Kosten	Gratis

Aanvullende lesmaterialen

Penis demonstratiemodellen en condooms	
Plastic penismodel op een voetje, zodat hij stevig blijft staan. Condooms voor bulkprijzen (bijv €14,95 voor 72 condooms) en gratis flyers met gebruiksaanwijzing voor correct condoomgebruik.	
Uitgever	Condoom-anoniem. Zie: www.condoom-anoniem.nl/voor-organisaties-en-bedrijven/voorlichting-op-school
Geschikt voor	VSO, PRO, Vmbo, Havo, Vwo
Thema's	Veilig vrijen & anticonceptie
Kosten	Variërend
Te leen	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl

SOA test demonstratie-setje	
Setje met duidelijk gelabeld urinepotje, swabstaafje en buisje voor bloedafname: om jongeren uit te leggen en te laten zien hoe een soa test gaat. Met geplastificeerd A4 met informatie over de soa test voor de docent.	
Uitgever	GGD Gelderland-Midden. Aanvragen via: GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl
Geschikt voor	VSO, PRO, Vmbo, Havo, Vwo
Thema's	Veilig vrijen & anticonceptie
Kosten	Gratis

Rond je Seksualiteit	
Een discussiespel over seksualiteit voor jongeren vanaf 15 jaar. Dit spel stimuleert het nadenken en praten over normen en waarden rond relaties en seksualiteit aan de hand van 180 kaarten met uiteenlopende vragen over thema's als man/vrouw-verhoudingen, weerbaarheid, veilig vrijen, seksuele oriëntatie en communicatie.	
Uitgever	Rutgers. Bestellen via: https://shop.rutgers.nl/nl/webwinkel/wat-zoekt-u/les-en-spelmaterialen/rond-je-seksualiteit/44778&page=4
Geschikt voor	Bovenbouw: VSO, PRO, Vmbo, Havo, Vwo
Thema's	Liefde & relaties Veilig vrijen & anticonceptie Grenzen & weerbaarheid Seksuele diversiteit Internet & sociale media
Kosten	€25,90
Te leen	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl

Aanvullende lesmaterialen

Boekje: 103 vragen over jongeren en seks	
Een handig naslagwerk voor iedereen die meer wil weten over de seksuele gezondheid van jongeren. Zeer geschikt als ingang voor een gesprek: laat studenten een getal noemen en bespreek de vraag met dat nummer. In najaar 2017 verschijnt de nieuwe uitgave met de resultaten van het onderzoek 2017.	
Uitgever	SOA aids Nederland
Geschikt voor	Alle jongeren
Thema's	Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie Internet & sociale media
Kosten	€5,95 bestellen via: https://shop.rutgers.nl/nl/webwinkel/zoeken103-vragen-over-jongeren-en-seks/222487&page=
Te leen	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl

Boys R Us / Girls' Choice	
Bordspel voor jongens cq meisjes over relaties en seksualiteit. Door middel van kennis- en meningsvragen en doe-opdrachten maken jongens cq meisjes op een speelse en interactieve manier kennis met seksualiteit en relaties.	
Geschikt voor	PRO, Vmbo, Havo, Vwo
Thema's	Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie
Uitgever	Rutgers
Kosten	Boys R Us, €45,00, Girls Choice €35,00 Bestellen via: http://shop.rutgers.nl
Te leen	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl
Erkenningsniveau	Goed onderbouwd

Aanvullende lesmaterialen

SeCZ TaLK	
Bordspel voor jongeren met een chronische aandoening of beperking. Het is ontwikkeld om relaties, intimiteit en seksualiteit bespreekbaar te maken en informatie en kennis over te dragen over deze onderwerpen. Het spel kan worden gespeeld op het voortgezet speciaal onderwijs cluster 3 scholen en residentiele instellingen.	
Uitgever	Rutgers. Bestellen via: https://shop.rutgers.nl/webwinkel/zoekensecz-talk/43313&page
Geschikt voor	VSO, PRO, Vmbo
Thema's	Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie Internet & sociale media
Kosten	€39.50
Te leen	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl

Mag ik van jou? Kwartetspel	
Kaartenset waar u op maat een kwartetspel uit kunt samenstellen. Bestaande uit 29 categorieën zoals hygiëne, vriendschap, zoenen, masturberen en grenzen.	
Uitgever	Kompaz. Bestellen via: https://kompazirenekonig.nl/mag-ik-van-jou/
Geschikt voor	VSO, PRO, Vmbo
Thema's	Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie Hygiëne & het lichaam
Kosten	€69,50
Te leen	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl

Mag ik van jou? Memoryspel	
Memoryspel dat zich met name richt op thema's rondom weerbaarheid.	
Uitgever	Kompaz
Geschikt voor	Jongeren met chronische aandoening of beperking tussen 8-14 jaar
Thema's	Liefde & relaties Grenzen & weerbaarheid
Kosten	€22.50
Te leen	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl

Aanvullende lesmaterialen

Totale communicatie	
Toolkit ter ondersteuning bij communiceren over lichaam en seksualiteit met mensen met een verstandelijke beperking. Bevat naast theoretische informatie ook veel werkvormen en concrete communicatiehulpmiddelen in de vorm van visueel pictogrammen, kleurenfoto's, beeldverhalen, puzzels en nog veel meer.	
Uitgever	Rutgers
Geschikt voor	Jongeren met een verstandelijke beperking
Thema's	Liefde & relaties Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie Internet & sociale media
Te leen	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, e-mail: soasense@vggm.nl

Seks ganzenbord	
Een educatief voorlichtingsspel voor alle plekken waar voorlichting wordt gegeven. Het spel gaat in op kennis, mening, denken, voelen, zeggen. Het spel kan met 2 tot 6 spelers worden gespeeld. Er zijn verschillende varianten voor verschillende leeftijdsgroepen.	
Uitgever	Olein. Bestellen via: https://www.olein.nl/contact/spellen-en-losse-sets/
Geschikt voor	Jongeren met chronische aandoening of beperking tussen 10-12 jaar 12-15 jaar en ouder dan 15 jaar.
Thema's	Het lichaam Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie
Kosten	€89,00 per volledig spel, €35,00 per extra set.
Te leen	Voor 12-15 jarigen: GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl

Aanvullende lesmaterialen

Up 2 U	
Up 2 U maakt aan de hand van interactieve gedramatiseerde scenes seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksuele dwang bespreekbaar. Ook geeft het handelingsalternatieven voor leerlingen. Er zijn 2 dramalijnen.	
Uitgever	Centrum Media en Gezondheid. Bestellen via: info@media-gezondheid.nl
Geschikt voor	VMBO, MBO
Thema's	Seksuele weerbaarheid Grensoverschrijdend gedrag
Kosten	€30,- voor DVD en handleiding
Tijdsduur	3 lessen
Erkenningsniveau	Goed onderbouwd

Lesbrief: Verhalen voor onder je kussen	
Werken aan de weerbaarheid en seksualiteit bespreekbaar maken via een leesboek met 6 korte verhalen en 2 strips, en/of de verfilmingen van de 6 de verhalen. De verhalen zijn door bekende jeugdschrijvers geschreven n.a.v. input van jongeren.	
Uitgever	Rutgers, Soa Aids Nederland. Zie: www.seksuelevorming.nl/producten/verhalen-voor-onder-je-kussen
Geschikt voor	VSO, PRO, Vmbo, Havo, Vwo
Thema's	Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie Internet & sociale media
Kosten	Gratis e-boek, de films en lesbrief ook online beschikbaar.
Tijdsduur	1-2 uren
Te leen	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl

Aanvullende lesmaterialen

Wijzer in de Liefde	
Handleiding voor het geven van seksuele vorming aan nieuwkomers. Met als doel een brug te slaan tussen verschillende culturen en herkomstlanden. Het sluit aan bij de leefwereld en behoeften van nieuwkomers. Met aandacht voor specifieke problemen als meisjesbesnijdenis.	
Uitgever	Rutgers. Bestellen via: https://shop.rutgers.nl/nl/webwinkel/multi-culturele-groepen/wijzer-in-de-liefde/248960
Geschikt voor	Jonge migranten tot 30 jaar
Thema's	Lichaam Liefde & Relaties Geboorteregeling Veilig vrijen & anticonceptie Grenzen & weerbaarheid Seksuele diversiteit Meisjesbesnijdenis
Kosten	Gratis
Tijdsduur	8 bijeenkomsten van 15 tot 80 minuten
Te leen	GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl

Gastlessen voor studenten

Klassenronde Sense en seksuele gezondheid	
Een GGD medewerker gaat één voor één bij de klassen langs en vertelt in 15 minuten over www.sense.info en de spreekuren op de GGD. Er wordt kort uitleg gegeven over veilig vrijen, soa en de soa test en ingegaan op vragen van de studenten. Tenslotte worden visitekaartjes van Sense en een kleine gadget uitgedeeld.	
Uitgever	GGD Gelderland-Midden. Aanvragen via: GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl
Geschikt voor	PRO, VMBO, Havo, Vwo
Thema's	Liefde & relaties Veilig vrijen & anticonceptie
Kosten	Gratis
Tijdsduur	15 minuten per klas. Rooster hoeft niet worden vrij gepland, er gaat 15 min van een reguliere les af

Gastles/workshop Seksuele gezondheid en relationele weerbaarheid	
Lesinhoud op maat samengesteld in overleg met de docent. Bijv. een GGD medewerker vertelt over www.sense.info , de spreekuren op de GGD, veilig vrijen, anticonceptie, soa en de soa test, evt. een condoomdemonstratie. Gevolgd door een onderdeel over weerbaarheid, bijv via interactieve film. Ter afsluiting wordt middels een anonieme vragenbox ingegaan op vragen van de studenten. Visitekaartjes van Sense en een kleine gadget worden uitgedeeld.	
Uitgever	GGD Gelderland-Midden. Aanvragen via: GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl
Geschikt voor	PRO, VMBO, HAVO en VWO in overleg
Thema's	Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie Internet & sociale media
Kosten	Gratis
Tijdsduur	1-2 lesuren

Gastlessen voor studenten

Excursie naar GGD: Sense en Seksuele gezondheid	
Voor groepen van max 16 studenten per bezoek. Verdeeld in 2 groepjes worden de studenten door een verpleegkundige rondgeleid op de poli seksuele gezondheid. Ze krijgen uitleg over www.sense.info en het maken van een afspraak voor het sense spreekuur. Ook krijgen ze te zien en uitgelegd hoe een bezoek aan het sense spreekuur in zijn werk gaat, en krijgen ze uitleg over het doen van een soa test. Studenten krijgen ruim gelegenheid tot het stellen van vragen. Visitekaartjes van Sense en een kleine gadget worden uitgedeeld.	
Uitgever	GGD Gelderland-Midden. Aanvragen via: GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl
Geschikt voor	Specifiek voor bovenbouw PRO, overige onderwijs-type evt in overleg
Thema's	Liefde & relaties Veilig vrijen & anticonceptie
Kosten	Gratis, indien er nog uren voor beschikbaar zijn.
Tijdsduur	1 uur

Gastles Geweld(dad)ige Liefde	
D.m.v. divers materiaal gaat Moviera in gesprek met jongeren over het stellen van grenzen binnen relaties. Hoe herken je grenzen? Hoe geef je grenzen aan en wat kun je doen als je grenzen overschreden worden? Ook wordt besproken waar je terecht kan voor tips/hulp als een geweldige liefde een gewelddadige liefde blijkt te zijn.	
Uitgever	Moviera. Bestellen via: Afdeling preventie 088-3744744, preventie@moviera.nl
Geschikt voor	Specifiek voor bovenbouw: PRO, Vmbo, Havo, Vwo
Thema's	Liefde & relaties Grenzen & weerbaarheid Internet & sociale media
Kosten	Aan deze training zijn mogelijk kosten verbonden.
Tijdsduur	1,5 uur

Gastles Veiligheid online	
Gastles over grenzen en (seksuele) risico's op internet. In deze les wordt met behulp van een quiz, filmmateriaal, stellingen, oefeningen en informatieoverdracht ingegaan op onderwerpen als de webcam, grooming, sexting en jeugdprostitutie/loverboys.	
Uitgever	Moviera. Bestellen via: Afdeling preventie 088-3744744, preventie@moviera.nl
Geschikt voor	PRO, VMBO, Havo, Vwo
Thema's	Internet & sociale media Liefde & relaties Grenzen & weerbaarheid
Kosten	Aan deze training zijn mogelijk kosten verbonden.
Tijdsduur	1-2 lesuren

Gastlessen voor studenten

Gastless Jeugdprostitutie en loverboyproblematiek	
Gastless waarin Moviera ingaat op het onderwerp jeugdprostitutie en het herkennen van een loverboy of girl, of mensen met 'foute bedoeling'. De manieren waarop een pooier te werk gaat worden besproken en studenten worden bewust gemaakt van hun eigen seksuele grenzen en het belang van veilig en gelijkwaardig contact.	
Uitgever	Moviera, aanpak huiselijk geweld.
Geschikt voor	Alle niveaus
Thema's	Liefde & relaties Grenzen & weerbaarheid
Kosten	Gratis, indien er nog uren voor beschikbaar zijn. Aanvragen via: Afdeling preventie 088-3744744, preventie@moviera.nl
Tijdsduur	1-2 lesuren

Gastless seksuele diversiteit	
Voorlichting door ervaringsdeskundige van het COC met eigen coming out verhaal. Doel: interactief informatie delen en bewustwording. Er wordt gesproken over vooroordelen, pesten, wetgeving, maatschappij, religie en cultuur.	
Uitgever	COC Midden-Gelderland. Aanvragen via: Voorlichting@cocmidden gelderland.nl
Geschikt voor	Alle niveaus
Thema's	Seksuele diversiteit
Kosten	€60,- per lesuur. Korting bij meerdere voorlichtingen.
Tijdsduur	50-60 minuten, tel/mail contact over invulling. Toezending informatiepakket en intakeformulier

Man/Vrouw*	
Mensen in hokjes plaatsen doen we allemaal en man/vrouw is een van de eerste indelingen die we maken. Man/Vrouw* gaat in op de aard en gevolgen van ons hokjes-denken en geeft inzicht in genderdiversiteit en de vaak complexe relatie tussen gender, identiteit en geaardheid.	
Uitgever	MindMix. Aanvragen via: www.mindmix.nl en info@mindmix.nl
Geschikt voor	PRO, Vmbo, Havo, Vwo
Thema's	Seksuele diversiteit
Kosten	Aan deze workshop zijn kosten verbonden.
Tijdsduur	1-2 lesuren

Gastlessen voor studenten

Girls Talk	
Een groepsprogramma voor meiden, gericht op het bevorderen van gewenste en prettige seksuele ervaringen, vrij van dwang, discriminatie en geweld. Er wordt veel aandacht besteedt aan weerbaarheid	
Uitgever	Moviera, aanpak huiselijk geweld. Aanvragen via: Afdeling preventie 088-3744744, preventie@moviera.nl
Geschikt voor	PRO, Vmbo, Havo, Vwo
Thema's	Liefde & Relaties Grenzen & Weerbaarheid
Kosten	Gratis.
Tijdsduur	8 bijeenkomsten van 1,5 uur

Boys/Girls groepen – Seksuele weerbaarheid	
Deze groepen zijn voor jongeren die wat extra aandacht nodig hebben op gebied van seksuele weerbaarheid. De groepen worden gegeven samen met een docent en vinden plaats op school.	
Geschikt voor	PRO, VSO
Thema's	Liefde & relaties Grenzen & weerbaarheid
Uitgever	MEE Veluwe
Kosten	Aan deze training zijn mogelijk kosten verbonden. Aanvragen via: MEE Veluwe tel. 055-526 92 00

Boys/Girls groepen – Algemene weerbaarheid	
Deze groepen zijn voor jongeren (15 tot 21 jaar) met een beperking. Trainingen bestaande uit ongeveer 8 sessies en kunnen op scholen gegeven worden, op open inschrijving en individueel. De trainingen worden altijd op maat ontwikkeld voor de groep / het individu. Thema's die aan bod kunnen komen zijn: grenzen en wensen, veilige en prettige seks, loverboys/lovergirls, eigenwaarde en social media.	
Geschikt voor	PRO, VSO
Thema's	Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie Internet & sociale media
Uitgever	MEE Gelderse Poort
Kosten	Aan deze training zijn mogelijk kosten verbonden. Aanvragen via: MEE Gelderse Poort.

Gastlessen voor studenten

Gastles Jong ouderschap	
JAM maakt jongeren bewust wat de consequenties kunnen zijn om op jonge leeftijd moeder of vader te worden. Tijdens deze voorlichting zal de projectleidster met een moeder van JAM vertellen hoe het leven verandert door de zorg voor een kind. Er is voldoende ruimte voor de studenten om vragen te stellen en te reageren.	
Uitgever	Stichting JAM (Jonge Alleenstaande Moeders) Aanvragen via: info@stichtingjam.com
Geschikt voor	Alle niveaus
Thema's	Jong ouderschap
Kosten	Aan deze gastles zijn kosten verbonden.
Tijdsduur	2 uur

Gastles Voor je kiezen	
Jongeren volgen een eenmalige les over onbedoelde zwangerschap en wensen en grenzen op het gebied van seksualiteit. Deze les bevat verschillende werkvormen, waaronder filmpjes met ervaringsverhalen en/of animaties, een stellingenspel en presentaties. We passen de lessen aan naar het niveau en leeftijd van de leerlingen en maken gebruik van gastdocenten.	
Uitgever	Siriz. Aanvragen via: www.siriz.nl/preventie en preventie@siriz.nl
Geschikt voor	Alle niveaus
Thema's	Onbedoelde zwangerschap Wensen & grenzen
Kosten	Aan deze interventie zijn kosten verbonden.
Tijdsduur	1 les van 75-90 minuten

Benzies & Batchies	
De interventie bestaat uit een lesbrief voor docenten ter introductie en afsluiting van het programma, een theatervoorstelling, een afsluitende discussie en een weerbaarheidstraining.	
Uitgever	Stichting Kikid. Aanvragen via: via https://www.kikid.nl/aanbod/seksualiteit-relaties/
Geschikt voor	PRO, Vmbo
Thema's	Seksuele weerbaarheid Grensoverschrijdend gedrag
Kosten	Aan deze interventie zijn kosten verbonden.
Tijdsduur	Voorstelling 90 minuten. Weerbaarheidstraining 2 x 2 uur.
Erkenningsniveau	Goed onderbouwd

Voorstellingen voor studenten

Mind Mix	
Mindmix maakt onderwerpen als seksuele diversiteit en discriminatie eenvoudig bespreekbaar. Zij bieden hier voor verschillende theatervoorstellingen aan. In deze voorstellingen worden jongeren gestimuleerd om kritisch na te denken over de oorsprong van hun eigen meningen en opvattingen. Na de voorstelling volgt een gesprek met de jongeren.	
Uitgever	MindMix. Aanvragen via: info@mindmix.nl of www.mindmix.nl
Geschikt voor	Alle jongeren en hun omgeving
Thema's	Seksuele diversiteit
Kosten	Aan deze voorstellingen zijn kosten verbonden.
Tijdsduur	Variërend

Playback	
Theatergroep PlayBack maakt maatschappelijke thema's, zoals seksualiteit, bespreekbaar. De voorstelling gaat om grenzen aangeven, lust en liefde en het vormen van je seksuele identiteit. De voorstelling wordt afgesloten met een gesprek.	
Uitgever	Theatergroep Playback. Aanvragen via: info@tgplayback.nl of www.tgplayback.nl
Geschikt voor	Alle jongeren en hun omgeving
Thema's	Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Internet & sociale media
Kosten	Aan deze voorstellingen zijn kosten verbonden.
Tijdsduur	90 minuten

Helder Theater	
Helder Theater speelt voorstellingen waarbij zij de toeschouwer actief betreft door middel van interactief theater. Acteurs maken lastige en spannende onderwerpen bespreekbaar. Tijdens zorgvuldig vormgegeven theaterstukken gaan zij direct aan de slag met de meningen en suggesties uit het publiek.	
Uitgever	Helder Theater. Aanvragen via: info@heldertheater.nl of www.heldertheater.nl
Geschikt voor	Alle jongeren en hun omgeving
Thema's	Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Internet & sociale media
Kosten	Aan deze voorstellingen zijn kosten verbonden.
Tijdsduur	Variërend

Voorstellingen voor studenten

Theater aan Z	
Theater aan Z maakt interactieve educatieve voorstellingen over seksuele diversiteit. Ze leveren hiermee een bijdrage aan 'anders zijn' op school, het werk, in de wijk en thuis. Er is aandacht voor verschillende culturen.	
Uitgever	Theater Aan Z. Aanvragen via: info@theater-aanz.nl of www.theater-aanz.nl
Geschied voor	Alle jongeren en hun omgeving
Thema's	Seksuele diversiteit
Kosten	Aan deze voorstellingen zijn kosten verbonden.
Tijdsduur	90 minuten

Live Your Story	
Live Your Story speelt theatervoorstellingen, geeft workshops en gebruikt storytelling om verschillende gevoelige onderwerpen bespreekbaar te maken bij jongeren.	
Uitgever	Live Your Story. Aanvragen via: info@liveyourstory.nl
Geschied voor	Alle jongeren en hun omgeving
Thema's	Liefde & Relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid
Kosten	Aan deze voorstellingen zijn kosten verbonden.
Tijdsduur	Variërend

Trainingen en workshops voor docenten

Training 'lesgeven in de liefde'	
Deze interactieve training biedt handvatten om zelf lessen en voorlichting over seksuele gezondheid en seksuele weerbaarheid te geven en problemen te signaleren bij jongeren ten aanzien van seksuele gezondheid. De GGD geeft deze workshop 1-2 keer per jaar of op aanvraag. Er wordt gebruik gemaakt van lesmateriaal, zoals Lang Leve de Liefde of Je Lijf, Je Lief.	
Uitgever	GGD Gelderland-Midden. Aanvragen via: GGD Gelderland-Midden, tel. 088 - 355 53 32, soasense@vggm.nl .
Thema's	Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie Internet & sociale media
Kosten	1-2 x per jaar gratis. Wanneer incompany gegeven zijn er mogelijk kosten aan verbonden.
Tijdsduur	2,5-3 uur

Training 'Liefde Online'	
Deze interactieve training biedt handvatten om zelf aan de slag te gaan met het thema seksualiteit en internet. Er is aandacht voor kennis en houding, lesmateriaal en beleid.	
Uitgever	GGD Gelderland-Midden. Aanvragen via: G GD Gelderland-Midden, tel. 088 - 355 53 32, soasense@vggm.nl .
Thema's	Internet & sociale media
Kosten	1-2 x per jaar gratis. Wanneer incompany gegeven zijn er mogelijk kosten aan verbonden.
Tijdsduur	2,5-3 uur

Workshop Seksuele diversiteit	
Het doel is dat er over het thema seksuele diversiteit en onderwijs wordt nagedacht en er over wordt gesproken, de bewustwording en kennis worden vergroot.	
Uitgever	COC Midden-Gelderland. Aanvragen via: Voorlichting@cocmiddengelderland.nl
Thema's	Seksuele diversiteit
Kosten	€100,- (korting bij meerdere workshops).
Tijdsduur	2 lesuren

Trainingen en workshops voor docenten

Workshop: Diversiteit in de klas

Deze workshop richt zich op het leren praten over seksuele diversiteit met jongeren en het omgaan met de verschillende reacties die u kunt verwachten tijdens de lessen.

Uitgever	MindMix. Bestellen via: www.mindmix.nl
Thema's	Seksuele diversiteit
Kosten	Aan deze voorstellingen zijn kosten verbonden. Aanvragen via: info@mindmix.nl

Workshop: beoordelen van en reageren op seksueel getint gedrag

Workshop over het beoordelen van seksueel getint gedrag en (vroegtijdig) signaleren van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Op basis van 6 criteria wordt seksueel gedrag van jongeren beoordeeld en ingedeeld in 4 categorieën van normaal seksueel gedrag tot zwaar seksueel grensoverschrijdend gedrag. Dit geeft een schoolteam handvatten om adequaat en eenduidig op het seksueel gedrag van jongeren te reageren.

Uitgever	GGD Gelderland-Midden. Aanvragen via: GGD Gelderland-Midden, tel. 088 - 355 53 32, soasense@vggm.nl
Thema's	Seksueel (grensoverschrijdend) gedrag
Kosten	Gratis
Tijdsduur	2-3 uur

Basistraining Vlaggensysteem

In de basistraining van het Vlaggensysteem leert u de methodiek toepassen. Op basis van 6 criteria wordt seksueel gedrag van jongeren beoordeeld en ingedeeld in 4 categorieën van normaal seksueel gedrag tot zwaar seksueel grensoverschrijdend gedrag. Dit geeft een schoolteam handvatten om adequaat en eenduidig op het seksueel gedrag van jongeren te reageren. De methodiek 'Het Vlaggensysteem' is erkend op niveau goed onderbouwd.

Uitgever	GGD Gelderland-Midden. Aanvragen via: GGD Gelderland-Midden, tel. 088 - 355 53 32, soasense@vggm.nl
Thema's	Seksueel (grensoverschrijdend) gedrag
Kosten	Gratis
Tijdsduur	2-3 uur

Trainingen en workshops voor docenten

Workshop: Signaleren van risicovolle relaties, seksueel geweld en jeugdprostitutie

Workshop over het signaleren van risicovolle relaties, seksueel geweld en jeugdprostitutie op scholen. Deze workshop gaat ook in op gespreksvoering en aanpak van deze problematiek.

Uitgever	Moviera. Aanvragen via: tel 088 - 374 47 44 of mail naar preventie@moviera.nl
Thema's	Seksueel (grensoverschrijdend) gedrag Jeugdprostitutie
Kosten	In overleg
Tijdsduur	1,5 uur

Cursus: Starten met seksuele vorming

Deze online cursus geeft antwoord op veelvoorkomende vragen van professionals die relationele en seksuele vorming geven. De cursus is gericht op het vergroten van eigen vaardigheden en inzicht.

Uitgever	Rutgers. Aanvragen via: https://shop.rutgers.nl/nl/webwinkel/jongeren-12-jaar/starten-met-seksuele-vorming/61027170
Thema's	Relationele en seksuele vorming
Kosten	Gratis
Tijdsduur	2 uur

Cursus: Cultuur sensitief werken

In deze online cursus leer je hoe je in gesprek gaat met cliënten met een migratieachtergrond over thema's rondom relaties en seksualiteit.

Uitgever	Rutgers. Aanvragen via: https://shop.rutgers.nl/nl/webwinkel/multiculturele-groepen/cultuursensitief-werken/61039504
Thema's	Cultuur sensitief
Kosten	Gratis
Tijdsduur	2 uur

Menu 3: Signalering en advies

De school is een plek waar studenten zich veilig horen te voelen. Een goede signalerings- en zorgstructuur is hiervoor een belangrijke randvoorwaarde. Onderstaand aanbod biedt uw onderwijsinstelling hiervoor ondersteuning en suggesties. Deze informatie is zinvol voor bijvoorbeeld schoolmaatschappelijk werk, vertrouwenspersonen, mentoren en zorgcoördinatoren.

Consultatie/advies

Consultatie – Seksuele Gezondheid	
U kunt de afdeling seksuele gezondheid van de GGD gratis consulteren over seksuele gezondheid met betrekking tot jongeren tot en met 24 jaar. Denk hierbij aan het vermoeden van seksuele misstanden, onbedoelde zwangerschap, etc. Zo nodig vindt nadere consultatie of doorverwijzing naar de juiste hulpverlener plaats.	
Organisatie	GGD Gelderland-Midden
Telefoonnummer	088 - 355 53 32
E-mail	soasense@vggm.nl

Ondersteuning bij incidenten	
Bij melding van incidenten rondom seksuele gezondheid op uw onderwijsinstelling kunt u voor advies terecht bij de jeugdarts, de externe vertrouwenspersoon of het zorg adviesteam.	
Organisatie	GGD Gelderland-Midden
Telefoonnummer	088 - 355 60 00

Consultatie - Studenten met een beperking	
Voor advies bij casuïstiek of mogelijk individuele begeleiding betreffende studenten met een beperking kunt u terecht bij MEE Veluwe of MEE Gelderse Poort.	
Organisatie	MEE Veluwe
Telefoonnummer	055 - 526 92 00
Organisatie	MEE Gelderse Poort
Telefoonnummer	088 - 633 00 00

Individuele begeleiding – Jongeren met een beperking	
Voor advies bij casuïstiek of mogelijk individuele begeleiding betreffende jongeren met een beperking kunt u terecht bij MEE Veluwe of MEE Gelderse Poort.	
Organisatie	MEE Veluwe
Telefoonnummer	055 - 526 92 00
Organisatie	MEE Gelderse Poort
Telefoonnummer	088 - 633 00 00

Consultatie en advies

Veilig Thuis Gelderland-Midden	
Het advies en meldpunt voor iedereen met vragen, zorgen of meldingen over huiselijk geweld en kindermishandeling, waaronder ook seksueel misbruik. Veilig Thuis geeft onder andere advies en informatie. Veilig Thuis onderzoekt (vermoedelijke) situaties van huiselijk geweld of kindermishandeling en brengt zo nodig de juiste hulp op gang. Zie ook: www.veiligthuisgm.nl N.B. Bij een melding onderzoekt Veilig Thuis zo nodig de (vermoedelijke) situatie van huiselijk geweld of kindermishandeling en brengt de juiste hulp op gang.	
Organisatie	Veilig Thuis Gelderland-Midden
Telefoonnummer	0800 – 200 00
E-mail	info@veiligthuisgm.nl

Nu Niet Zwanger	
Binnen het programma ondersteunen we hulpverleners om het gesprek aan te gaan over kindermishandeling, seksualiteit en anticonceptie. Wilt u met uw organisatie hier mee aan de slag? Heeft u momenteel een cliënt die hier begeleiding in kan gebruiken? Neem dan contact met ons op.	
Organisatie	Nu Niet Zwanger (GGD Gelderland-Midden)
Doelstelling	Kwetsbare mensen maken een bewuste keuze over het moment van hun kindermishandeling zodat zij niet onbedoeld zwanger raken.
Hoe	Door actieve begeleiding beginnend bij een eerlijk gesprek over kindermishandeling, seksualiteit en anticonceptie. Binnen het programma ondersteunen we hulpverleners om het gesprek aan te gaan over kindermishandeling, seksualiteit en anticonceptie. Wilt u met uw organisatie hier mee aan de slag?
Inhoudelijk Coördinator	Tine Hendriks
Telefoonnummer	088 - 355 54 67
E-mail	nnz@vggm.nl

Doorverwijzen en zorg

Spreekuur seksuele gezondheid (Sense)	
Jongeren met vragen over seksualiteit of soa (incl soa test & behandeling) kunt u doorverwijzen naar het gratis spreekuur seksuele gezondheid van GGD Gelderland-Midden.	
Organisatie	GGD Gelderland-Midden. Afspraak maken via: www.ggdgm.nl/afsprakenmakensoatest
Locaties	Arnhem en Ede

Loverboyproblematiek en jeugdprostitutie	
Heeft u het vermoeden dat studenten te maken hebben met risicovolle (gewelddadige) relaties, seksueel geweld of jeugdprostitutie? Dan kunt u voor advies contact opnemen met Veilig Thuis. Naast dat u advies kunt vragen kan er een melding worden gedaan van elke vorm van huiselijk geweld en jeugdprostitutie. Veilig Thuis zal deze melding dan onderzoeken, met als doel om zo snel mogelijk de juiste hulp in te zetten. Moviera biedt opvang bij veiligheidsrisico's en ambulante hulpverlening bij huiselijk geweld en machtsmisbruik.	
Organisatie	Veilig Thuis
Telefoonnummer	0800 – 2000
Website	www.vooreenveiligthuis.nl
Voor professionals	Veilig Thuis
Telefoonnummer	026 - 4424222
Website	frontoffice@veiligthuismg.nl
Organisatie	Moviera
Telefoonnummer	088 - 374 47 44

(Seksuele) Grensoverschrijding via internet en sociale media	
Op www.meldknop.nl vindt u informatie over en hulp bij internetproblemen, zoals pesten, lastig vallen, misbruik en seksuele grensoverschrijding. De website geeft informatie om te kijken of jongeren het probleem zelf kunnen oplossen. Ze kunnen ook online met een professional over hun situatie praten of doorverwezen worden naar hulpinstanties en de politie. Meldknop.nl is een initiatief van Digibewust en wordt ondersteund door de politie.	
Organisatie	Meldknop. Zie: www.meldknop.nl

Doorverwijzen en zorg

Zorgketen 'Jonge Moeders' regio Arnhem

Onder 'Jonge Moeders' verstaan we vrouwen die onder de 23 jaar oud zijn en 1 of meerdere kinderen hebben gekregen vóór hun 18e levensjaar. Als u als professional een zorg heeft over een jonge moeder (bijv. dreigende schooluitval, woningnood, geldproblemen, opvoedproblemen, etc.) kunt u haar aanmelden bij het consultatiebureau. Het consultatiebureau dient als voorportaal voor eventuele verdere hulpverlening binnen de keten.

Organisatie	VGGM
Bezoekadres	Eusebiusbuitensingel 43 6802 EJ Arnhem
Telefoonnummer	088 - 355 60 00
Website	www.ggdgm.nl
E-mail	jeugdgezondheidszorg@vggm.nl

Hulp telefoon en mail – seksuele diversiteit

Iedereen kan hier terecht met vragen over homo-, biseksualiteit, genderidentiteit en coming out en voor informatie over COC-activiteiten.

Organisatie	COC Midden-Gelderland
Telefoonnummer	026 - 442 31 61 (zaterdag van 14.00-17.00 uur)
Website	www.cocmiddengelderland.nl

Individuele begeleiding – Jongeren met een beperking

Voor advies bij casuïstiek of mogelijke individuele begeleiding in het speciaal onderwijs kunt u terecht bij MEE Veluwe of MEE Gelderse Poort.

Organisatie	MEE Veluwe
Telefoonnummer	055 - 526 92 00

Organisatie	MEE Gelderse Poort
Telefoonnummer	088 - 633 00 00

Menu 4: Schoolomgeving

Als school kunt u op verschillende manieren in de schoolomgeving laten zien dat u de thema's 'liefdevolle relaties en weerbaarheid' serieus neemt. Dit kan bijvoorbeeld door binnen uw school actief uit te dragen wat u verstaat onder respectvolle en liefdevolle relaties en dat hetero- en homoseksualiteit gelijkwaardig zijn. Of door ouders te betrekken bij de thema's. Hieronder vindt u voorbeelden hoe uw school deze thema's zichtbaar en bespreekbaar maakt binnen de fysieke en sociale omgeving van de leerlingen.

Zichtbaar maken van beleid

Via de websites van [gezondeschool.nl](https://www.gezondeschool.nl) kunt u ideeën en tips vinden voor het uitdragen van uw beleid. Zie <https://www.gezondeschool.nl/middelbaar-beroepsonderwijs/gezondheidsthemas-en-criteria-vignet/relaties-en-seksualiteit> Op www.seksuelevorming.nl kunt u suggesties vinden, o.a. voor het beperken en signaleren van risico's en het betrekken van ouders.

Thema's	Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie Internet & sociale media
----------------	--

Deelname aan landelijke campagne: Week van de Liefde

Week van de Liefde is een educatief project over verliefdheid, liefde, relaties en seksualiteit. Het project zorgt ervoor dat seksualiteit op een leuke en speelse manier bespreekbaar wordt gemaakt. De landelijke week is rondom 14 februari, maar deze projectweek kan door scholen op elk gewenst moment in het jaar uitgevoerd worden. De GGD adviseert over de inhoud van deze projectweek en ondersteunen bij de uitvoering. In overleg kan de GGD via een schoolbezoek met klassenronde of pauzeactie een bijdrage leveren aan de projectweek.
Zie: www.seksuelevorming.nl/weekvandeliefde

Uitgever	GGD Gelderland-Midden. Aanvragen via: GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl
Thema's	Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie Internet & sociale media

Schoolomgeving

Ouderavond Seksuele opvoeding	
Ouderavond over seksuele ontwikkeling en gedrag van jongeren, met concrete tips over hoe ouders hun kinderen door de puberteit heen kunnen begeleiden en seksualiteit bespreekbaar kunnen maken/houden.	
Uitgever	GGD Gelderland-Midden Aanvragen via: GGD Gelderland-Midden, tel. 088-355 53 32, soasense@vggm.nl
Thema's	Liefde & relaties Seksuele diversiteit Grenzen & weerbaarheid Veilig vrijen & anticonceptie Internet & sociale media

Gender & Sexuality Alliance	
Een GSA is een groep scholieren en docenten die homoseksualiteit vindt dat iedereen op hun school de vrijheid heeft te kunnen zijn wie ze zijn, zonder zich daarvoor te hoeven schamen of te verantwoorden. Op de website van GSA zijn tips te vinden en kan een gratis actieplan aangevraagd worden.	
Uitgever	GSA. Aanvragen via: www.gsanetwerk.nl
Thema's	Seksuele- en gender diversiteit

Meer informatie:

Websites voor professionals/docenten

www.seksuelevorming.nl

Hier vindt u informatie en lesmaterialen voor seksuele vorming in o.a. het (speciaal) voortgezet onderwijs en MBO.

www.rutgers.nl

Rutgers is een kenniscentrum over seksualiteit. In de webwinkel zijn verschillende lespakketten en materialen gratis te downloaden of te koop.

www.gayandschool.nl

Het complete (landelijke) aanbod om seksuele diversiteit te integreren op school is op deze website terug te vinden. Hier vindt u ook boeken en films over seksuele diversiteit.

www.seksindepraktijk.nl

Seks in de praktijk versterkt zorgprofessionals in het bespreekbaar maken van seksuele gezondheid.

www.soa aids.nl

Landelijk expertisecentrum voor hiv en andere soa's.

www.schoolenveiligheid.nl

Centrum School en Veiligheid verzamelt en verspreidt informatie en deskundigheid op het gebied van schoolveiligheid en adviseert docenten en onderwijsondersteunend personeel. O.a. over seksueel gedrag en diversiteit.

www.ggdgm.nl/seksualiteit-soa

Op de website van GGD Gelderland-Midden kunt u o.a. meer lezen over het aanbod rond seksuele gezondheid voor jongeren en intermediairs.

www.meeveluwe.nl

Op de website van MEE Veluwe vindt u een aanbod voor het speciaal onderwijs in de regio 'Veluwe'.

www.meegeldersepoort.nl

Op deze website staat informatie en het aanbod van MEE Gelderse Poort wat betreft seksualiteit. Ook kan een aanvraag geplaatst worden voor trainingen, advies, informatiekisten, etc. betreft seksualiteit bij mensen met een beperking of een specifieke doelgroep.

www.mediawijsheid.nl

Informatie over mediawijsheid, waaronder informatie, lesmateriaal en filmpjes over grooming en sexting.

Meer informatie:

Websites voor professionals/docenten

www.centrumseksueelgeweld.nl

Centrum Seksueel Geweld biedt hulp aan iedereen die kort geleden een ongewenste seksuele ervaring heeft meegemaakt.

www.cocmiddenland.nl

COC is de belangenbehartigingsorganisatie voor LHBT's en houdt zich bezig met de integratie van homoseksualiteit.

Meer informatie:

Websites voor jongeren

www.sense.info

Dé betrouwbare jongerensite over liefde, relaties en seks. Jongeren kunnen op deze site kijken voor informatie en filmpjes, de educatieve lovegames spelen, vragen stellen aan deskundigen per telefoon, mail of chat of een afspraak maken voor een persoonlijk gesprek bij een GGD Sense-spreekuur in de buurt.

www.ggdgm.nl/afsprakenmakensoatest

Op de website van GGD Gelderland-Midden kunnen jongeren lezen hoe ze een afspraak kunnen maken voor het Sense spreekuur.

www.vrijeliefde.nl

Website voor christelijke jongeren met informatie over seksualiteit.

www.geentaboes.marokko.nl

Een website voor jongeren van Marokkaanse afkomst. Hier kan betrouwbare informatie worden gevonden over relaties en seksualiteit waarbij rekening wordt gehouden met de Marokkaanse afkomst.

<http://lovensex.nl>

Een website voor jongeren van Caraïbische afkomst, met informatie over relaties en seksualiteit waarbij rekening wordt gehouden met de Caraïbische afkomst.

www.seksenzo.info

Online jongerenplatform over seksualiteit.

www.meldknop.nl

Informatie over en hulp bij internetproblemen, zoals pesten, lastigvallen, misbruik en seksuele grensoverschrijding. De website geeft informatie waarmee jongeren het probleem evt. zelf kunnen oplossen. Ze kunnen ook online met een professional over hun situatie praten of doorverwezen worden naar hulpinstanties en de politie.

www.vraaghetdepolitie.nl

Website van de politie waar jongeren terecht kunnen met vragen over veiligheid. Bijvoorbeeld over loverboys of sexting.

Elke dinsdag en donderdag van 19.00 tot 21.00 is er een chatsprekuur.

www.mantotman.nl

Deze site bevat informatie voor mannen die seks hebben met mannen en is gericht op het bevorderen van de seksuele gezondheid. Man tot Man is erkend op niveau goed onderbouwd.

Meer informatie:

Websites voor jongeren

www.iedereenisanders.nl

Website voor jongeren om te ontdekken wat hun geaardheid is of om informatie of hulp te zoeken.

www.jongenout.nl

Een gratis community voor homoseksuele, lesbische, biseksuele jongeren en transgenders tot en met achttien jaar.

www.expreszo.nl

Een online magazine dat gemaakt wordt voor en door jonge LHBT+. Op deze interactieve site staan columns, ervaringen en er is een forum.

www.respect2love.nl

Deze site is speciaal gericht op jeugdigen uit etnische minderheidsgroepen en biedt concrete informatie over homoseksualiteit in verschillende culturen. Er zijn veel ervaringsverhalen te vinden.

www.outway.nl

Deze site biedt zowel jeugdigen als opvoeders uitgebreide informatie over homoseksualiteit, verhalen en antwoorden op allerlei vragen. Specifieke informatie over homoseksualiteit in de Turkse, Marokkaanse, Surinaams-Creoolse en Antilliaanse cultuur.

www.christenqueer.nl

Een brede christelijke LHBTI- beweging die gelooft in een wereld waarin LHBTI-ers zich veilig voelen en opgroeien in acceptatie. Website met informatie en activiteiten.

www.transvisie.nl

Transvisie is een patiëntenorganisatie in Nederland die zich inzet voor mensen met vragen rondom hun genderidentiteit: transgenders, transseksuelen, hun familie, hun naasten en hun relevante omgeving.

www.meerdanliefde.nl

Deze site biedt makkelijk toegankelijke informatie over het aangaan van sociale en seksuele contacten voor mensen met een verstandelijke beperking.

Meer informatie:

Websites voor ouders

www.opvoeden.nl

informatie over opvoeden, waaronder seksuele ontwikkeling in de verschillende leeftijdsfases.

www.seksualiteit.nl

Informatie over de seksuele ontwikkeling 0-25 jaar en tips voor ouders in de begeleiding van hun kinderen hierbij.

<https://www.jmouders.nl/opvoeden/seksuele-voorlichting/>

Informatie en tips over verschillende onderwerpen rondom seksuele voorlichting. Met ook antwoorden op ingezonden vragen.

GGD Gelderland-Midden

is onderdeel van de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden



GGD - Seksualiteit & Soa

Postbus 5364

6802 EJ ARNHEM

T 088 355 53 32

E soasense@vggm.nl

I www.ggdgm.nl/seksualiteit-soa

In samenwerking met de regionale partners:

COC Midden-Gelderland

MEE Gelderse Poort en MEE Veluwe

Moviera, steunpunt huiselijk geweld

Iriszorg



Gelderland-Midden



IRISZORG

DICHT BIJ MENSEN, VER IN ZORG